

PROBLEMATIKA PISANJA DIPLOMSKOG RADA

Biljana Ratković Njegovan¹, Iva Šidjanin², Milica Njegovan³

^{1,2,3}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹njegovan@uns.ac.rs, ²iva.sidjanin@uns.ac.rs, ³njegovanmilica@yahoo.com

Kratak sadržaj: U radu se razmatra pitanje svrhe i obaveznosti pisanja diplomskog rada, kao i faktora koji studentima i njihovim profesorima/mentorima stvaraju probleme u pisanju diplomske teze. Istraživanje obavljeno među studentima Univerziteta u Novom Sadu je pokazalo da se u procesu pisanja diplomskog rada oni susreću s nizom dilema, kao što su: nesamopouzdanje u vlastite sposobnosti pisanja ovakve vrste rada, neodlučnost u odabiru teme, nesnalaženje u koncipiranju strukture rada, nesigurnost u odabiru odgovarajuće literature.

Ključne reči: diplomski rad, studenti, profesori/mentori, univerzitetско obrazovanje

PROBLEMS OF WRITING A BACHELOR'S THESIS

Abstract: The paper discusses the purpose and obligation of writing a bachelor's (undergraduate) thesis, as well as the factors that create problems for students and their professors / mentors in writing a thesis. Research conducted among students at the University of Novi Sad showed that in the process of writing a thesis they encounter a number of dilemmas, such as: lack of confidence in their ability to write this type of work, indecision in choosing a topic, inconsistency in conceptualization, uncertainty in choosing relevant literature.

Keywords: bachelor's work, students, professors / supervisors, university education.

1. UVOD

U radu se razmatraju osnovne pretpostavke pisanja dobrog diplomskog rada, kao i njegove svrhe za lični i karijerni razvoj studenta. S obzirom na to da živimo u vremenu koje ne preferira „velike narative“, za studente, ali i njihove profesore, proces pisanja diplomskog rada neretko može da bude tegoban. Stoga, u ovom radu problematizujemo sam proces pisanja diplomske teze, kroz najvažnije aspekte ovog procesa.

Na većini fakulteta studenti završavaju svoje osnovne akademske studije pisanjem i usmenom odbranom diplomskog rada, koji pokriva širok spektar akademskih oblasti. Kako će student da odabere temu diplomskog rada, zavisi, najčešće, od tri faktora, a to su: unapred ponuđene teme profesora/mentora, predlog samog studenta ili mentora u dogovoru sa studentom.

Sudenci se mogu zapitati sledeće: zašto uopšte pišemo diplomski rad, zašto je to tako važno, koliko vremena mi treba za to, kog profesora da odaberem za mentora, šta me motiviše da pišem diplomski rad ako on nije deo moje diplome, da li je moguće napisati dobar i inovativan diplomski rad koji će mi olakšati dalje, master studiranje, ili me preporučiti kod budućeg poslodavca? Zatim, da li je diplomski rad uopšte potreban za diplomiranje i, na kraju, kako da napišem diplomski rad? Ukoliko student postavi neka od ovih pitanja, ko mu sve treba dati odgovore na njih?

Kako navodi Midhat Šamić u svojoj čuvenoj knjizi *Kako nastaje naučno djelo*, takvo delo treba da pomogne svima onima koji žele da istražuju, da se obaveste šta je metodologija izučavanja jednog problema, da nauče da misle efikasno, da znaju srediti potrebne i pronađene podatke, da ih znaju uobličiti, kao i da znaju „srediti“ i ukomponovati u to vlastita dostignuća, da bi napokon došli do onoga što zovemo rezultati rada i sinteza (str. 6) [11].

Za ovako zahtevne postupke u nastanku dela kakav je diplomski rad – teorijsko-naučni i emirijski poduhvat, potrebna su upravo znanja i veštine koje su navedene. Tu se postavlja i pitanje novoa pismenosti studenta, kao sposobnosti upotrebe jezika, brojeva, slika i drugih osnovnih sredstava za razumevanje, komunikaciju, sticanje korisnog znanja i upotrebu dominantnih sistema simbola date kulture (UNESCO, p. 150) [14]. Ipak, ključ pismenosti je čitanje, kao veština koja počinja sa sposobnošću razumevanja izgovorenih reči i dekodiranja pisanih reči, a na kraju, razumevanjem teksta.

Međutim, čitanje je u prilično brzom padu, posebno čitanje knjiga. Ulazimo u eru „sekundarne oralnosti“ (Crain; McLuhan) [5, 10], to jest u društvo u kome, pod uticajem informaciono-komunikacionih tehnologija, sposobnost čitanja i pisanja više nije uobičajena ili neophodna.

2. DEFINISANJE POJMA „DIPLOMSKI RAD“

Termin „diplomski rad“ sugerise na to da se radi o dužem pisanom dokumentu jednog autora. Evans i saradnici [6] daju „jednostavnu definiciju“, prema kojoj diplomski rad predstavlja prošireni argument, koji mora da je logično demonstriran, dobro strukturisan i odbranljiv, zasnovan na verodostojnim i proverljivim dokazima. Diplomski rad podrazumeva vrstu naučnog pisanja i predstavlja završnu aktivnost studenata u vidu pisanih radova, korišćenjem naučnih metoda, navodi Bella [4]. Siamsuri [2] smatra da je završni, diplomski, pre svega, analitički rad, zasnovan na logičkom mišljenju i u skladu s naučnom disciplinom koja obuhvata tematiku rada. Ikmal [8] vidi diplomsku tezu kao istraživačku studiju, koja demonstrira nova znanja vršenjem provere hipoteze. Za Rismenovu [12], pisanje diplomskog rada predstavlja obavezni završni zadatak u okviru nastavnog programa.

3. NEDOSTATAK METODOLOŠKIH ZNANJA

Prema ranijim istraživanjima (Oshima, Hogue, p. 3) [1], akademsko pisanje nije lak zadatak, koje, između ostalog uključuje kompetencije – stručne i metodološke, kao i vještine pisanja (Dvihandini et al., p. 1) [9]. Imajući u vidu navedena stanovišta, prvo pitanje je da li su studenti tokom studija stekli znanja iz oblasti metodologije naučno-istraživačkog rada. Na nekim fakultetima to je obavezan predmet, ali na mnogima nije. Ukoliko to nije slučaj, oni se nalaze pred nizom problema. Uz pretpostavku da je student zainteresovan za temu rada, motivisan da je istraži i skrupulozno elaborira, prvi zadatak je iščitavanje brojne literature. Naše iskustvo pokazuje da već na ovom, prvom koraku, studenti pokazuju izvesnu nesigurnost. Ona delimično proizilazi iz nepoznavanja problema s kojim se moraju „uhvatiti u koštac“, pa ne znaju odakle da krenu u traganju za potrebnim informacijama. Potom, neretko očekuju da ih profesor odmah uputi u konkretne izvore, pri tome ne suviše obimne, eventualno „tvrdo“ teorijske i zahtevne u pogledu ulaganja napora u razumevanju teksta, kao i dužine njihovog proučavanja. U tom smislu Nur [3] navodi da su problemi studenata u pisanju teže najčešće nedostatak samopouzdanja u odlučivanju o temi i naslovu i nedostatak osnovnih znanja u pisanju ovakvog tipa rada.

Poseban problem u pisanju svakog naučno-istraživačkog rada, pa i diplomskog, je definisanje problema, predmeta i cilja istraživanja, kao i određenje istraživačkog uzorka i metoda. O znanju i vještini postavljanja istraživačkih hipoteza da i ne govorimo, s obzirom na to da bi istraživač već pri postavljanju hipoteza trebao da predviđa najmanje 50% rezultata empirijskog istraživanja. Uberto Eco je uočio ove probleme studenata, te je 1977/2015. godine napisao studiju *How to Write a Thesis*, zapravo „više niz razmatranja“, saveta i pravila pisanja diplomskih teza, kako je navedeno u uvodu ove studije (p. xxi) [13], koja su pružila „uputstva i inspiraciju“ za generacije italijanskih studenata.

4. ISTRAŽIVANJE

Predmet istraživanja bila su mišljenja i stavovi studenata o različitim aspektima procesa pisanja diplomskog, odnosno završnog rada i eventualnim problemima s kojima se suočavaju tokom ovog procesa. Cilj istraživanja je bio da se utvrde stavovi studenata o problemima s kojima se susreću tokom pisanja diplomskog rada.

Uzorak istraživanja su činili studenti Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, i to oni koji su diplomirali ili su u toku izrade diplomskog rada na Departmanu za industrijsko inženjerstvo i menadžment, na modulu Industrijski marketing i inženjerstvo medija, u toku 2019, 2020. i 2021. godine. Tako je uzorkom bilo obuhvaćeno 32 ispitanika, prosečne starosne dobi od 25,8 godina. U istraživanju je učestvovalo 82,1% ispitanica i 17,9% ispitanika. Znatno veći procenat ispitanika ženskog pola u uzorku može se tumačiti i njihovim većim učešćem na modulu koji je obuhvaćen istraživanjem. Najveći procenat učesnika istraživanja (50%) je završio gimnaziju, zatim ekonomsku srednju školu (32,1%). Većina njih je diplomirala 2019. godine (39,3%). Mali uzorak istraživanja se može tumačiti kao metodološki nedostatak, ali se radilo o modulu za koji se opredeljuje manji broj studenata i to na višim godinama studija.

Istraživanje je bilo anketnog tipa i realizovano je putem *Google Forms* platforme. Za potrebe ovog istraživanja kreiran je upitnik, koji je sadržavao pitanja s ponuđenim modalitetima odgovora, kao i pitanja data u formi Likertove skale. Učesnici istraživanja su, između ostalog, bili pitani o svrsi pisanja završnog rada, najvažnijim faktorima uspešnog pisanja rada, eventualnoj pomoći oko pisanja, proceni odnosa sa mentorom, problemima u toku pisanja, njihovoj motivaciji da napišu dobru diplomsku tezu i dr.

4.1. Rezultati istraživanja

Istraživanje je započelo pitanjem da li su učesnici istraživanja poslednjih godina uopšte nešto pisali, a da je to bilo javno publikovano (mogućnosti odgovora su bile: priča, pesma, blog, vest za medije, komentar na vest), kao i da li su tokom godine čitali neke publikacije (knjige, novine, magazine, vesti na internetu, odnosno na društvenim mrežama). U poslednje četiri godine većina ispitanika nije napisala nijednu priču (71,43%), niti pesmu (85,71%), kao ni blog (70%), niti vest za medije (78,57%), ni komentar na vest iz medija (57,14%). S druge strane, većina njih jeste pročitala više od jedne knjige godišnje (92,86%), čitala štampane medije (82,14%), kao i vesti na internetu i društvenim mrežama (100%).

4.2. Odnos prema završnom, diplomskom radu

Na pitanje koja je svrha pisanja završnog rada, polovina ispitanika je odgovorila da je to „objedinjavanje dosadašnjih stručnih i naučnih znanja stečenih na fakultetu“. Podjednak procenat je smatrao da je to „sticanje novih znanja i vještina iz oblasti iz koje se rad piše“, kao i da „na fakultetu već ima dosta ispita, te da ne vide potrebu za pisanjem diplomskog rada“ (po 17,9%). Najniži procenat učesnika ankete je odabrao odgovor „diplomski rad je kruna mog studiranja“ (14,3%).

Kao najvažniji faktor za uspešno pisanje diplomskog rada ispitanici su u najvećem procentu naveli zainteresovanost za temu (75%), zatim ličnu motivaciju (60,7%), zalaganje mentora (53,6%), prethodno stručno znanje iz oblasti iz koje piše rad (46,4%), radne navike (39,3%) i vještinu pisanja (21,4%).

4.3. Odnos s mentorom

Prilikom procene odnosa sa mentorom, ispitanici su se u najvećem procentu u potpunosti složili sa tvrdnjama da je mentor uvek bio dostupan za komunikaciju povodom pisanja diplomskog rada (57,14%), da je davao korisne savete i

objašnjenja (57,14%), da je dostavio u pisanoj formi precizna uputstva za pisanje rada (53,57%), da je uvek bio spreman za saradnju (53,57%), olakšao proces pisanja rada (42,86%) i davao jasna i razumljiva uputstva (46,43%). Stoga ne čudi nalaz prema kome većina ispitanika nije imala poteškoće prilikom saradnje sa mentorom (64,29%). S tvrdnjom da su „mentori u velikoj meri ispunili očekivanja“, složilo se 64,29% učesnika istraživanja. Kod tvrdnje – „bilo teško naći dobrog mentora“ – ispitanici su imali podeljene odgovore, odnosno podjednako su se u pretežnoj meri složili, odnosno nisu se složili s ovim stavom (po 25%).

Najveću pomoć tokom pisanja rada ispitanicima su pružali mentor i njegov asistent (82,1%), a u znatno manjem procentu članovi porodice (17,9%), kolege (10,7%), kao i stručnjak koji je već imao radno iskustvo iz oblasti vezane za tematiku rada (7,1%). Putpuno samostalno diplomski rad je napisalo 17,9% učesnika istraživanja.

4.4. Poteškoće u toku pisanja diplomskog rada

Najteži korak u izradi diplomske teze, prema odgovorima učesnika istraživanja, bio je pronalaženje i proučavanje odgovarajuće stručne i naučne literature (53,6%). Kao sledeći problemi nevedeni su: definisanje predmeta i cilja istraživanja (35,7%), izbor teme diplomskog rada (32,1%), organizacija strukture (sadržaja) rada (28,6%), kao i izvođenje zaključaka istraživanja (17,9%). Manji procenat ispitanika (10,7%) naveo je da su imali probleme s načinom navođenja i uređenja literaturnih izvora. Za 3,6% ispitanika pisanje apstrakta diplomskog rada predstavljalo je izvesnu poteškoću.

Kada je reč o samom procesu pisanja diplomskog rada, a posmatrano u odnosu na procenat potvrđenih odgovora na Likertovoj stali (slažem se i u potpunosti se slažem), kao najveći problemi u toku pisanja rada identifikovani su: nepoznavanje metodologije naučno-istraživačkog rada (46,43%), neiskustvo u pisanju ovakve vrste rada (42,86%), kao i lična nesigurnost u uspeh pisanja dobrog rada (39,29%). S tvrdnjama „nisam bio dovoljno motivisan“ i „nisam bio zainteresovan za temu“, nije se složila većina ispitanika, njih 71,43%, odnosno 64,29%. Inače, najveći procenat učesnika istraživanja je svoju motivaciju tokom pisanja diplomskog rada ocenio ocenom 4, na skali od 1 do 5 (39,3%), a zatim ocenom tri (28,6%) i 5 (21,4%).

Probleme u saradnji s mentorom nije imala većina ispitanika (64,29%). Istraživanje je, takođe, pokazalo da su učesnici većinom sami birali temu rada, s obzirom na to da se nisu složili sa tvrdnjom da je taj izbor učinio mentor (57,14%).

Kako bi produbili istraživanje, Likertovom skalom slaganja s tvrdnjama, testirani su stavovi učesnika istraživanja o poteškoćama kroz koje su prolazili tokom pisanja rada u pojedinim fazama. U pogledu odnosa s mentorom, njih 39,3% se u potpunosti složilo s tvrdnjom da „nisu oklevali da se obrate mentoru, ukoliko su nailazili na neke poteškoće“, dok se s ovom tvrdnjom pretežno složilo 28,6% anketiranih lica. Manjina ispitanika se uopšte nije složila, odnosno pretežno se nije složila sa ovom tvrdnjom (po 14,29%).

Za 35,7% ispitanika, samo pisanje nije predstavljalo problem, s obzirom na to da su „dosta čitali i poznavali gramatiku jezika“, dok je onih koji su naveli da pisanje „pretežno nije predstavljalo problem“ bilo 32,14%. Značaj procenat učesnika istraživanja bio je neodlučan u pogledu ove tvrdnje (21,43%), a ostatak ispitanika (ukupno 10,7%) je bio samokritičniji, jer se uopšte ili delimično nisu složili s navedenom tvrdnjom.

Kada je reč o zabrinutosti, odnosno strahu od neuspeha, 39,3% ispitanika se pretežno složilo, odnosno 28,57% se u potpunosti složilo s tvrdnjom da su bili „zabrinuti da li će uspeti napisati dobar rad“. Međutim, značajna većina njih – ukupno 82,14%, je u toku pisanja rada očigledno bila u „stisci“ s vremenom, s obzirom na to da su se složili s tvrdnjom da su bili „zabrinuti da li će na vreme završiti rad“ (39,29% se u potpunosti slagalo, a 42,86% se pretežno slagalo).

Za kraj, postavljeno je i pitanje o obliku pisanja diplomskog rada, s ponuđenim tri modaliteta odgovora: klasičan oblik prema dosadašnjem modelu, rad u vidu individualnog istraživačkog projekta i rad u vidu istraživačkog projekta s više autora. Najveći procenat ispitanika (46,4%) se izjasnio za klasičan oblik. Za diplomski rad u vidu individualnog istraživačkog projekta opredelilo se 35,7% učesnika istraživanja, a najmanje njih (17,9%) je bilo stava da bi diplomski rad mogao biti realizovan kao istraživački projekat s više autora.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu analize predstavljenih podataka istraživanja o problemima s kojima se suočavaju studenti u pisanju diplomskih radova, može se izvesti nekoliko osnovnih zaključaka, a to su: pisanje diplomskog rada se doživljava pozitivno, u smislu objedinjavanja stečenih znanja i sticanja novih; najvažniji faktori za uspešno pisanje diplomskog rada su zainteresovanost za temu, lična motivacija, kao i zalaganje mentora i mogućnost komunikacije s njim. Studentima je potrebna pomoć u pisanju diplomske teze i uglavnom se oslanjaju na mentora, manje na članove porodice i kolege s fakulteta. Najmanje se snalaze u pronalaženju i proučavanju odgovarajuće literature, imaju poteškoće u definisanju predmeta i cilja istraživanja, izboru teme i u konceptualizaciji diplomskog rada. U pogledu procene sopstvene pismenosti, učesnici istraživanja su pokazali određenu meru samokritičnosti, s obzirom na to da je samo trećina njih iznela stav da s tim nije imala problema, a čak petina njih je bila neodlučna u odgovoru na ovo pitanje. Kada je reč o proceni samopouzdanja u vlastite sposobnosti da napišu i odbrane dobar rad, pokazalo se da je većina naših ispitanika u tom pogledu iskazala zabrinutost i nesigurnost, što je i delimično očekivani nalaz, s obzirom na nedovoljno poznavanje metodologije pisanja ovakve vrste teksta. Dobijeni rezultati koreliraju s nalazima novijih istraživanja [3, 6], koja su pokazala da je samopouzdanje u toku pisanja diplomske teze jedan od najvažnijih faktora uspešnosti ovog procesa.

Dakle, na osnovu rezultata istraživanja, možemo izvesti zaključak da studente treba podsticati da biraju teme za koje su istinski zainteresovani, osposobiti ih da samostalno pronalaze literaturu, strukturišu rad, definišu predmet i cilj istraživanja, davati im sva neophodna uputstva i smernice, ohrabrivati ih u toku pisanja rada i usmeriti da dobro organizuju svoje vreme (naprave plan rada pisanja diplomske teze), kako bi se smanjila anksioznost tokom ovog procesa i pristupilo odbrani

diplomskog rada na vreme.

U zaključku apostrofiramo već postavljana pitanja, a to su: zašto i kako pisati diplomski rad i da li on može imati i neku drugu formu od uobičajene, na primer, formu istraživačkog projekta? Akademski odgovor na ova pitanja bi se mogao svesti na to da je svrha pisanja ovakvog rada – učenje, i to ono koje zahteva udublјivanje u temu, preispitivanje prethodnih znanja i sticanje novih, tumačenje istraživačkih nalaza i predviđanje daljeg razvoja istraživačkog predmeta. Međutim, to je samo deo odgovora na pitanja koja smo problematizovali u ovom radu.

5. LITERATURA

- [1] Alice Oshima, Ann Hogue, *Introduction to Academic Writing: Second Edition*. New York: Addison Wesley Longman, 1999.
- [2] Andi Sukri Syamsuri, *Pedoman Penulisan Skripsi*. Makassar: Panrita Press Unismuh Makassar, 2018.
- [3] Asisa Nur, *The analysis of students' problems on writing thesis (A Descriptive Research Design at 8th Semester English Department Muhammadiyah University of Makassar)*, University Muhammadiyah of Makassar: English Department Faculty of Teacher Training and Education, 2021.
- [4] Aulia Bella, *Thesis Writing Definition*, 2020. (Online: <https://pakdosen.pengajar.co.id>).
- [5] Caleb Crain, *Why We Don't Read, Revisited*, 2018. (Online: <https://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/why-we-dont-read-revisited>.)
- [6] Cyntia Puspita, "Factors Affecting Students' Difficulties in Writing Thesis". 3rd English Language and Literature International Conference (ELLiC) Proceedings – (ELLiC Proceedings, Vol. 3, 2019, pp. 13–22.
- [7] David Evans, Paul Gruba, Justin Zobel, "What Is a Thesis?", in: David Evans, Paul Gruba, Justin Zobel, *How to Write a Better Thesis*. Springer, Cham, 2014, pp. 1–7.
- [8] Januar Ikmal, *Definisi Skripsi Tesis dan Disertasi*, 2014. (Online: <http://januar-ikmal.blogspot.com/2014/05/definisi-skripsi-tesis-dan-disertasi.html>.)
- [9] Luki Arimesti Dwihandini, Ngurah Marhaeni, Wayan Suarnajaya, "The Analysis of the Factors Affecting Undergraduate Students' Difficulties in Writing Thesis in the English Department of Mahasaraswati University". e-*Journal Program Pascasarjana Universitas Pendidikan Ganesha Program Studi Pendidikan Bahasa*, Vol. 2, 2013, pp. 1–12.
- [10] Marshall McLuhan, *The Gutenberg Galaxy*. Toronto: University of Toronto Press, 1962.
- [11] Midhat Šamić, *Kako nastaje naučno djelo: Uvođenje u metodologiju i tehniku naučnoistraživačkog rada: opći pristup*. Sarajevo: Svjetlost, 2003.
- [12] Sefna Rismen, "Analisis Kesulitan Mahasiswa dalam Penyelesaian Skripsi di Prodi Pendidikan Matematika STKIP PGRI". *Lemma*, Vol. 1, No. 2, 2015, pp. 57–62.
- [13] Umberto Eco, *How to Write a Thesis*. London: The MIT Press Cambridge, 2015.
- [14] UNESCO, *Education for All: A Global Monitoring Report*. UNESCO, 2020.